

Bậc Đạo Sư giải thích việc này như sau:

*112. Khi đến nơi, vua nhắn gửi lời,
Vời Brah-ma: "Kính lễ chân ngài,
Xin ban công chúa làm vương hậu,
Nữ báu dung nhan thật tuyệt vời,
Đầy vẻ yêu kiều và khả ái,
Được đoàn thị nữ hộ lên ngôi".*

Vua Cùlani hoan hỷ nhận được thông điệp, nghĩ thầm: "Các quốc thù của ta sẽ đến đâu đây? Ta sẽ chặt đầu chúng ra và nâng chén khai hoàn". Nhưng ông chỉ làm ra vẻ hân hoan đón sứ giả rất trọng thể rồi ngâm kệ sau:

*113. Cung nghênh Đại chúa Vi-đề-ha,
Hạnh ngộ ngày nay quả thật là!
Hãy chọn giờ lành mang hạnh phúc,
Trăm đem công chúa tặng vương gia,
Nàng đầy vẻ đẹp yêu kiều ấy,
Được đám cung tần hộ tống ra.*

Sứ giả liền đi về trình vua Vedeha:

- Tâu Chúa công, Đại vương truyền: "Hãy chọn giờ lành cho mối lương duyên này và trăm sẽ kết duyên công chúa cho ngài."

Vua gửi sứ giả trở lại tâu:

-Hôm nay chính là giờ lành!

*

Bậc Đạo Sư giải thích việc này như sau:

*114. Vi-đề chúa chọn giờ lành xong,
Trình với Brah-ma-at Đại vương:
Xin gả công nương làm ái hậu,
Nữ nhân diễm lệ tuyệt trần gian,
Tròn đầy mọi vẻ yêu kiều ấy,
Được các cung phi hộ tống nàng.*

*115. Đại đế Cù-la-ni đáp lại:
Ta ban ngài nữ báu siêu phàm,
Tròn đầy mọi vẻ yêu kiều ấy,
Được các cung phi hộ tống nàng.*

Nhưng khi vua bảo:

- Trẫm sẽ đưa công chúa vu quy ngay bây giờ.

Vua đã nói dối và ông ra lệnh cho một trăm lẻ một vương hầu kia:

- Hãy chuẩn bị sẵn sàng ra trận với mười tám đạo binh của các vị và tiến lên, ta sẽ chặt đầu hai kẻ thù của ta và nâng chén khải hoàn.

Vua để mẫu hậu ở lại trong cung cùng hoàng hậu Nandà, hoàng tử Pañcàlacanda, công chúa Pañcàlacandì, cùng các cung nga thị nữ khác rồi ra đi.

Bồ-tát tiếp đãi rất nồng hậu đoàn đại binh cùng đến với vua Vedehe, kẻ uống rượu, người ăn thịt, có kẻ nằm nghỉ mệt vì đường xa. Còn vua Vedehe, cùng với Senaka và các vị kia ngồi trên bảo tọa cùng đám cận thần.

Nhưng vua Cùlani đã bao vây thành bốn vòng trong ba khoảng cách, thấp hàng trăm ngàn ngọn đuốc rực trời, đứng sẵn sàng chiếm lấy kinh thành ấy khi mặt trời mọc. Hay tin này, bậc Đại Sĩ ra lệnh cho ba trăm chiến sĩ của ngài:

- Các ngươi hãy đi theo đường hầm nhỏ, đưa thái hậu, hoàng hậu, hoàng tử và công chúa về đây qua đường hầm lớn nhưng đừng để cho các vị ấy ra ngoài bằng cửa hầm lớn, mà phải bảo vệ các vị ấy an toàn trong đường hầm cho đến khi ta tới, rồi hãy đem họ ra khỏi hầm và dẫn các vị vào Đại sảnh.

Khi họ nhận chỉ thị xong, họ đi dọc đường hầm nhỏ, đẩy tấm sàng dưới cầu thang, bắt lấy quân canh ở đầu và chân cầu thang, trên thượng lầu, những tên gù cùng nhiều người khác, trói tay chân lại, nhét giẻ vào mồm họ rồi giấu họ rải rác đây đó, xong lấy một số thức ăn dâng lên vua, phá hủy số thức ăn còn lại rồi lên thượng lầu.

Lúc ấy thái hậu Talatà không biết việc gì sẽ xảy ra, nên đã bảo hoàng hậu Nandà cùng hoàng tử, công chúa đến nằm chung với bà trên giường. Ba chiến sĩ đứng ở cửa phòng gọi họ. Bà bước ra bảo:

- Việc gì thế các con?

Họ đáp:

- Tâu lệnh bà, Đại vương đã giết vua Vedehe và Mahosadha, rồi biến toàn cõi Diêm-phù-đề thành một đế quốc. Ngài đang được một trăm lẻ một vị vương hầu vây quanh nâng chén đại khải hoàn. Vì thế ngài phái chúng thần đến đây rước lệnh bà cùng các vị kia đến cùng ngài.

Các vị ấy đi xuống tới chân cầu thang. Khi quân sĩ đem họ vào hầm, họ bảo:

- Suốt đời ta sống ở đây, chưa từng đi đường này bao giờ.

Quân sĩ đáp:

- Người ta thường ít đi đường này hầm này, đây là con đường hường lạc, vì hôm nay là ngày hội vui chơi nên thánh thượng bảo chúng thần đưa các ngài về lối này.

Họ tin lời ngay. Sau đó vài quân sĩ dẫn họ đi, còn các người khác trở lại cung vua, phá cửa kho tàng mang đi hết mọi báu vật họ muốn lấy. Bốn vị kia đi vào đường hầm lớn, thấy chẳng khác nào sảnh đường huy hoàng của chư Thiên, nên cứ tưởng nơi này dành cho vua. Rồi họ được đưa đến một nơi không dòng sông, vào một cung thất đẹp trong đường hầm. Vài quân sĩ canh chừng họ, còn các kẻ khác đi tâu trình với Bồ-tát rằng họ đã đến.

Bồ tát nghĩ thầm: "Nay tâm nguyện của ta sẽ tự viên mãn". Lòng đầy hoan hỷ, ngài bước vào yết kiến vua rồi đứng qua một bên. Vua đang nôn nao khát vọng, nghĩ thầm: "Ngài đang đưa công chúa đến bây giờ, chính bây giờ đây!". Rồi vua đứng dậy nhìn qua cửa sổ. Lúc bấy giờ cả kinh thành đang rực sáng trong hàng ngàn bó đuốc và bị bao vây trong đạo binh rầm rộ ghê hồn. Đầy kinh hãi và nghi hoặc, vua kêu lên:

- Cái gì thế?

Và ông ngâm kệ với các bậc Trí giả:

*116. Voi, ngựa, cỗ xe, các đạo quân,
Mang bào giáp đứng cả đoàn đông
Rực trời ánh đuốc đang bùng cháy.
Ý nghĩ ý gì chẳng, các Trí nhân?*

Senaka đáp:

- Xin Đại vương chớ sợ. Đám đuốc cháy rực, thần đoán là đức vua đang đem công chúa đến cho Đại vương.

Pukkasa lại nói:

- Chắc chắn vua ấy muốn đón Đại vương thật trọng thể nên đã đến đây với đoàn hộ tống.

Họ mặc tình tâu vua những điều họ thích. Nhưng vua nghe các hiệu lệnh:

- Để một chi đội ở đây, một đội phòng vệ đằng kia, hãy cẩn mật.

Vua lại thấy quân sĩ cầm khí giới, nên ông sợ mất hồn mong nghe được một lời gì của bậc Đại Sĩ, liền ngâm kệ nữa:

*117. Voi, ngựa, cỗ xe, các đạo quân,
Mang bào giáp đứng cả đoàn đông,
Rực trời ánh đuốc đang bùng cháy,
Ý nghĩa gì chẳng, hỡi Trí nhân.*

Lúc ấy bậc Đại Sĩ nghĩ thầm: "Trước hết ta phải làm cho hôn quân si ám này khiếp đảm một hồi đã, rồi ta sẽ tỏ oai lực của ta và trấn an sau". Ngài liền nói:

*118. Hoàng đế Cù-la-ni đại cường,
Đang vây ngài chặt, tâu minh quân,*

*Brah-ma-dat chính người gian trá,
Vua ấy sẽ tàn sát đại vương!*

Nghĩ thế mọi người đều kinh hoàng đến mất vía, cổ họng của vua khô cứng lại, không còn nước bọt nữa, cơ thể ông như đang bị thiêu đốt, hoảng hồn như sắp chết, ông rên rỉ ngâm hai vần kệ sau:

*119. Tim ta hồi hộp miệng khô rang,
Lòng dạ ta nay thật bất an,
Ta giống một người được đốt lửa,
Rồi đem phơi dưới nắng chang chang.*

*120. Như cháy bên trong, lửa thợ rèn,
Bên ngoài chẳng có thể nào xem,
Lòng ta cũng vậy, đang bùng cháy,
Nhưng chẳng một ai có thể nhìn.*

Khi bậc Đại Sĩ nghe lời than thở ấy, ngài nghĩ thầm: "Hôn quân ngu muội này thường chẳng nghe lời ta lúc trước, nay ta phải trừng phạt thêm nữa mới được". Ngài liền nói:

- Hồi chiến vương, ngài thật bất cẩn, không quan tâm đến lời khuyên cáo và thiếu tài trí, giờ đây xin để các quân sư của ngài giải cứu ngài. Một vị vua không làm theo lời khuyên của quân sư trung tín và tài trí, chỉ tham đắm dục lạc riêng của mình, thì có khác gì con nai bị bắt trong lưới? Như con cá ham mồi không để ý tới lưỡi câu giấu trong miếng thịt bao quanh, không nhận biết chỗ chết của mình. Tâu Đại vương, ngài cũng vậy, tham đắm sắc dục, như con cá kia, không nhận thấy công chúa con vua Cùlani chính là tử thần của mình. Thần đã nói rằng nếu Đại vương đi Pañcàla, ngài sẽ mất ngay phúc lạc như con nai bị bắt trên đường sẽ gặp đại nạn. Tâu Chúa thượng, một ác nhân sẽ cắn vào bụng ngài như con rắn độc. Không một hiền nhân nào nên kết bạn với kẻ ác, kết bạn với kẻ ác sẽ gặp bất hạnh. Tâu Chúa thượng, bất cứ người nào mà ta nhận ra là có đức hạnh và thông thái thì đó chính là người mà bậc trí kết bạn. Kết bạn với thiện nhân chính là hạnh phúc.

Rồi để nhấn mạnh sự khiển trách một người không nên đối xử với kẻ khác như thế, ngài nhắc lại những lời lẽ mà vua đã nói trước kia và nói tiếp:

*121. Ngài điếc câm, ngu muội, Đại vương,
Khinh lời khuyên tối thượng từ thần,
Hỏi: "Sao thần hiểu như người khác,
Khi lớn lên cày cấy ruộng đồng?"*

*122. "Bắt lấy gã kia, tóm cổ mau,
Tống ra khỏi xứ sở ta nào,
Con người dám nói hòng ngăn cản,
Việc trẫm sắp đi lấy bảo châu!"*

Sau khi ngâm hai vần kệ xong, ngài bảo:

- Tâu Đại vương, làm sao một kẻ nông dân như thần lại biết được chuyện gì là tốt là hay như Senaka và các trí giả kia được? Chuyện đó không phải là tài nghệ của thần, thần chỉ biết nghề cày

sâu cuộc bầm, còn chuyện này thì Senaka và phe nhóm của lão biết rõ lắm, họ là những trí giả. Vậy hôm nay xin để họ giải thoát ngài khỏi trùng vây của mười tám đạo quân hùng mạnh kia đang bao quanh ngài và xin ra lệnh cho họ tóm cổ thân vứt đi, tại có sao Đại vương lại hỏi han đến thần?

Ngài trách móc vua không tiếc lời như vậy. Vua nghe xong nghĩ thầm: "Bậc hiền trí đang kể lại những việc sai trái mà ta đã làm. Trước kia ngài đã biết trước tai họa sắp đến, nên nay ngài mới trách cứ ta gay gắt như vậy. Nhưng chắc ngài không bỏ phí mọi thì giờ một cách phù phiếm đâu, chắc hẳn ngài đã sắp xếp cho ta được an toàn". Vì thế vua ngầm kệ khiến trách ngài:

*123. Bậc Trí không nhai chuyện đã qua,
Giữa hàm răng, hơi Ma-sa-dha,
Có sao khanh cứ rầy rà trâm,
Như ngựa bị dây trời chặt à?*

*124. Nếu thấy được đường lối giải vây,
Cách an toàn thoát nạn giờ này,
Hãy mau làm trâm yên lòng nhé,
Sao trút chuyện xưa xuống trâm đây?*

Lúc ấy bậc Đại Sĩ nghĩ thầm: "Vua này rất mê muội mù quáng, chẳng phân biệt được các hạng người trên đời. Vậy ta phải hành hạ một lát đã rồi sẽ giải cứu vua". Và ngài đáp:

*125. Hành động giờ đây quá muộn màng,
Vô cùng nguy hiểm, lại gian nan,
Thần không giải cứu quân vương được,
Ngài phải tự lo liệu số phần.*

*126. Có giống voi bay giữa cõi không,
Lực thần đầy đủ, thật vinh quang,
Người nào có được loài voi ấy,
Có thể bay cùng chúng thoát thân.*

*127. Có giống ngựa bay giữa cõi không,
Lực thần đầy đủ, thật vinh quang,
Người nào có được loài phi mã,
Có thể bay cùng chúng thoát nạn.*

*128. Có các loài chim hoặc quỷ thân,
Đủ tài bay bổng giữa không gian,
Còn nay quá muộn nên người tục,
Không thể làm vì quá khó khăn,
Thần chẳng thể nào cứu Chúa thượng,
Ngài cần quyết định việc riêng phần.*

Nghe vậy, vua ngồi yên lặng không thốt một lời, nhưng Senaka nghĩ thầm: "Không ai cứu giúp được vua và bọn ta trừ bậc Trí giả. Tuy thế vua lại quá kinh sợ nên không đáp lời ngài được. Vậy ta sẽ hỏi ngài xem". Rồi lão cầu xin ngài qua hai vần kệ:

129. Một người không thể thấy bờ xa,
Ở giữa đại dương rộng lớn mà,
Khi nó tìm ra nơi trú ngụ,
Đủ đầy hạnh phúc với hoan ca.

130. Cũng vậy với quân sĩ, Đại vương,
Ngài là đất trú ngụ an toàn,
Ngài là tối thượng quân sư báu,
Xin giải cứu toàn thể thoát nàn.

Bậc Đại Sĩ quả trách lão qua vần kệ:

131. Hành động giờ đây quá muộn màng,
Vô cùng nguy hiểm, lại gian nan,
Ta không giải cứu cho ngài được,
Ngài phải tự lo liệu số phần.

Vua không tìm được lối thoát và quá khiếp sợ cho mạng sống của mình, nên không thể nói được lời gì với bậc Đại Sĩ cả, mà chỉ nghĩ rằng chắc lão Senaka có mưu kế, liền ngâm kệ này:

Senaka nghĩ thầm: "Nhà vua hỏi mưu kế, thôi dù hay dù dở, ta cũng phải nói ra một kế cho ngài". Lão liền ngâm kệ:

133. Ta hãy đốt lên ngọn lửa cao,
Ở bên cửa lớn lấy gươm dao,
Chúng ta cùng đã thương nhau chết,
Chốc lát ta không sống nữa nào.
Đừng để Brah-ma-dat Đại đế,
Giết ta bằng cái chết dài lâu!

Vua nghe vậy nổi cơn thịnh nộ nghĩ thầm: "Cái đó thật xứng làm giàn hoả cho người cùng con cháu người". Ông lại hỏi Pukkusa và các người kia, kẻ nào cũng đều thừa trình ngu ngốc theo kiểu của mình, và đây là câu chuyện của họ. Vua hỏi:

134. Hãy lắng nghe lời trẫm nói vậy:
Khanh nhìn thấy mối hiểm nguy này,
Puk-ku-sa, trẫm hỏi khanh nhé,
Khanh nghĩ làm gì được ở đây?

Pukkusa đáp:

135. Chúng ta uống thuốc độc từ trần,
Chốc lát ta không phải sống còn,

*Đừng để Brah-ma-dat Đại đế,
Giết ta bằng cái chết dần mòn!*

Vua hỏi:

*136. Hãy lắng nghe lời trẫm nói vậy:
Khanh nhìn thấy mối hiểm nguy này,
Kà-vin-da, trẫm hỏi khanh nhé,
Khanh nghĩ làm gì được ở đây?*

Kàvinda đáp:

*137. Chúng ta thất cố họng lia đời,
Chốc lát ta không sống nữa rồi,
Đừng để Brah-ma-dat Đại đế,
Giết ta bằng các chết lòn hôi!*

Vua hỏi:

*138. Hãy lắng nghe lời trẫm nói vậy:
Khanh nhìn thấy mối hiểm nguy này,
De-vin-da, trẫm hỏi khanh nhé,
Khanh nghĩ làm gì được ở đây?*

Devinda đáp:

*139. Ta hãy đốt lên ngọn lửa cao,
Ở bên cửa lớn lấy gươm dao,
Chúng ta cùng đã thương nhau chết,
Chốc lát ta không sống nữa nào.
Thần không thể cứu nguy chư vị,
Chỉ Đại Trí nhân có phép mầu!*

Devinda nghĩ thầm: "Nhà vua đang làm gì thế? Ngọn lửa đây mà ngài lại đi thổi con đom đóm! Trừ Mahosadha ra, không ai giải cứu được ta. Thế mà nhà vua lại bỏ ngài và hỏi kể chúng ta, làm sao chúng ta biết được?"

Nghĩ thế xong, lão không thấy ai có mưu kế gì, lão liền lập lại mưu kế Senaka đã đưa ra, rồi ca ngợi bậc Đại Sĩ qua hai vần kệ:

*140-141. Tâu Đại vương, thần muốn nói đây:
Chúng ta cùng hỏi Trí nhân này,
Nếu như việc hỏi han đầy đủ,
Bậc Trí nhân không thể giải vây,
Thì chúng ta cùng theo cách nọ,
Se-na-ka đã khuyên ta vậy.*

Nghe vậy, vua nhớ lại mình đã bạc đãi Bồ-tát trước kia, nên không thể nói gì thêm với ngài nữa, chỉ than thở khi lão nói vậy thôi:

142. Giống kẻ đi tìm chất nhựa thông,
Ở trong cây chuối hoặc cây bông,
Nên không thấy nhựa, như ta vậy,
Không thể tìm lời giải khó khăn.

143. Chỗ trú ta đây thật hãi hùng,
Như bày voi ở chốn khô cằn,
Với người vô dụng và ngu xuẩn,
Chẳng biết làm gì để thoát thân.

144. Tim ta hòi hộp, miệng khô ran,
Lòng dạ ta nay thật bất an,
Ta giống một người được đốt lửa,
Rồi đem phơi dưới nắng chang chang.

145. Như cháy bên trong, lửa thợ rèn,
Bên ngoài chẳng có thể nào xem,
Lòng ta cũng vậy, đang bừng cháy,
Nhưng chẳng một ai có thể nhìn!

Nghe vậy bậc Trí giả nghĩ thầm: "Nhà vua đã vô cùng lo sợ, nếu ta không trấn an ngài, chắc ngài sẽ vỡ tim ra mà chết!". Thế là ngài trấn an vua.

*

Bậc Đạo Sư diễn tả cảnh này qua các vần kệ:

146. Thế rồi Trí giả Ma-sa-ha,
Nhận thức điều hiền thiện tối đa,
Khi ngài thấy mặt vua sầu thảm,
Ngài nói như vậy với đức vua:

147. - Xin đừng sợ hãi, tấu Anh quân,
Chúa tể đoàn xa mã đại hùng,
Thần sẽ giải vây phò Chúa thượng,
Như trăng bị nuốt bởi La Thần,

148. - Như vàng dương bị La Thần nuốt,
Như thể voi chìm xuống dưới bùn,
Như rắn bị giam trong giỏ kín,
Như con cá lọt lưới quay cuồng.

149. - Thần sẽ giải vây cứu Đại vương,

*Cùng đoàn xa mã, với đoàn quân,
Sẽ làm kinh hãi Pãn-cà-đế,
Như quạ bị quăng đá hoảng hồn!*

*150. - Có ích lợi gì là trí tuệ,
Hoặc quân sư thuộc hạng tầm thường,
Không tài giải cứu phò Minh chúa,
Ra khỏi gian nguy, bước cuối đường?*

Vua nghe vậy an lòng ngay: "Thế là ta được bình an rồi". Ông nghĩ thầm. Mọi người đều hoan hỷ khi Bô-tát nói lớn như sư tử rống. Lúc ấy Senaka hỏi:

- Thưa bậc Trí giả, làm thế nào ngài thoát ra cùng chúng thần cả đây?

- Bằng một đường hầm được trang hoàng thật đẹp, Ngài bảo. Hãy chuẩn bị sẵn sàng.

Nói xong, ngài ra lệnh cho quân hầu mở địa đạo này.

- Nay các người hãy đến mở cửa miệng hầm ra, vua Vedeha cùng quân thần sẽ đi qua địa đạo này.

Họ đứng lên mở cửa hầm, toàn địa đạo sáng ngời như cung đình được trang hoàng của chư Thiên.

*

Bậc Đạo Sư giải thích chuyện này như sau:

Nghe lệnh bậc Trí giả, quân hầu của ngài mở cửa hầm và các then tự động.

Họ trình bậc Đại Sĩ rằng cửa đã mở và ngài bảo vua:

- Tâu Chúa thượng, đã đến thời, xin bước xuống khỏi thượng lầu.

Vua liền bước xuống và Senaka cởi khăn trùm đầu, buông áo ra. Bậc Đại Sĩ hỏi lão làm gì, lão đáp:

- Thưa bậc Trí giả, khi đi qua đường hầm, ta phải cởi khăn trùm đầu và buộc áo quần quanh mình cho chặt.

Ngài đáp:

- Nay Senaka, đừng tưởng là ông phải bò lết suốt đường hầm, nếu ông muốn cỡi voi cứ cỡi, hầm của ta cao ngất mười tám gang tay, cửa rộng rãi, cứ mặc xiêm y tốt đẹp vào như ông muốn, rồi đi trước đức vua.

Nói xong, Bô-tát bảo Senaka đi trước, ngài đi cuối cùng, vua đi giữa và đây là lý do : Trong hầm là cả một thế giới đồ ẩm thực, người ta vừa ăn uống vừa ngắm đường hầm, bảo nhau:

- Đừng đi vội, cứ ngắm đường hầm trang hoàng tuyệt đẹp này đã.

Nhưng bậc Đại Sĩ đi sau vua, thúc giục ông bước nhanh, trong lúc ông chiêm ngưỡng đường hầm được trang hoàng đẹp như cung đình chư Thiên.

*

Bậc Đạo sư giải thích việc này như sau:

Senaka đi trước, Mahosadha đi sau, vua ở giữa cùng đám quân thân.

Bấy giờ khi được biết vua đến nơi, quân hầu đem ra khỏi đường hầm bà thái hậu, hoàng tử, công chúa của vua kia, để họ ở trước sân châu rộng lớn. Vừa lúc ấy vua cùng Bồ-tát bước ra khỏi hầm. Khi bốn vị kia trông thấy vua và bậc Trí giả, họ kinh hoàng đến chết cứng, hoảng sợ thét lên:

- Chắc chắn ta đã ở trong tay địch rồi, chắc chắn quân sĩ của bậc Trí giả đến bắt ta đây.

Còn vua Cùlani sợ vua Vedeha trốn thoát. Lúc bấy giờ vua ấy ở cách sông Hằng khoảng một dặm, nghe tiếng họ thét to trong đêm vắng, ông muốn bảo: "Hình như giọng của hoàng hậu Nandà". Nhưng ông sợ bị cười nhạo vì nghĩ quân như thế, nên không nói gì.

Lúc ấy bậc Đại Sĩ đặt công chúa Pañcàlacandì trên một đám trân bảo và ra lệnh vẫy nước thánh lễ trong khi ngài nói:

- Tâu Đại vương, vì nữ nhân này, Đại vương đến đây, vậy xin sắc phong nàng làm vương hậu.

Họ mang đến ba trăm chiếc thuyền, vua bước ra khỏi sân châu rộng lớn, ngự lên một chiếc thuyền được trang hoàng long lẫy và bốn vị kia cùng bước lên cùng vua .

*

Bậc Đạo sư giải thích việc này như sau:

Vua Vedeha bước ra khỏi đường hầm ngự lên thuyền và khi ông đã an vị, Mahosadha khuyên nhủ ông:

- Đây là quốc trượng, đây là quốc mẫu, tâu Chúa thượng, ngài thường phụng dưỡng mẫu hậu ra sao thì xin phụng dưỡng quốc mẫu như vậy. Đây là hoàng tử cùng cha cùng mẹ với vương hậu, xin Đại vương hãy bảo hộ Pañcàlacandì, tâu Chúa tể đoàn chiến xa. Còn Pañcàlacandì là công chúa rất được nuông chiều, xin Đại vương hãy yêu quý nàng, nàng là vương hậu của Đại vương.

Vua chấp thuận ngay, nhưng tại sao bậc Đại sĩ không nói gì đến hoàng thái hậu? Chỉ vì đó là một bà già. Bồ-tát này giờ đứng trên bờ nói đủ mọi việc như thế. Vua vừa thoát khỏi đại nạn chỉ muốn ra khỏi ngay, liền nói:

- Vương nhi nói chuyện mà vẫn đứng trên bờ thế?

Rồi vua ngâm kệ:

151. *Nào, hãy nhanh chân bước xuống đò,
Sao vương nhi mãi đứng trên bờ,
Ta vừa thoát được nơi nguy hiểm.
Ta hãy đi mau, Ma-sa-dha.*

Bậc Đại Sĩ đáp:

- Tâu Chúa thượng, thần đi cùng Chúa thượng thì chẳng thuận tiện.

Rồi ngài ngâm kệ:

152. *Việc này không đúng, tâu Quân vương,
Thần thủ lĩnh toàn thể đạo quân,
Nếu bỏ đoàn quân và tẩu thoát.
Vậy toàn quân lính ở trong làng,
Rồi đây thần sẽ đem về cả,
Theo lệnh Brah-ma-dat Thượng hoàng.*

Trong đám quân sĩ này, có kẻ ngủ mệt vì đường xa, có kẻ ăn uống, không biết ta khởi hành và kẻ bệnh hoạn vì đã làm việc cùng thần bốn tháng nay, họ lại có kẻ hầu cận của thần. Thần không thể bỏ lại một tên lính nào mà đi cả, nên thần sẽ trở lui. Thần sẽ mang đi toàn quân sĩ ấy theo lệnh của vua Brahmadata mà không cần một trận đánh nào, xin Đại vương hãy lên đường thật nhanh, không trì hoãn ở nơi nào, thần đã sắp đặt những trạm voi và xe ngựa trên lộ trình, nên Đại vương có thể để lại những con vật nào mỏi mệt, còn những voi ngựa mạnh khỏe sẽ trở về Mithilà nhanh chóng.

Lúc ấy vua ngâm kệ:

153. *Một đoàn quân quá nhỏ nhoi,
Làm sao thắng nổi đoàn người đông hơn?
Đoàn quân yếu bị diệt vong,
Bởi đoàn quân mạnh, Trí nhân hồi ngài!*

Bồ-tát ngâm kệ tiếp:

154. *Một đoàn quân quá ít ỏi,
Có minh sư sẽ thắng người đông hơn,
Nhưng không có vị dẫn đường,
Một vua thắng lắm quốc vương lẽ thường,
Khác gì với ánh chiêu dương,
Đánh tan bóng tối, vinh quang mọi nhà.*

Nói lời này xong, bậc Đại Sĩ vái chào vua và tiễn ngài lên đường. Vua nhớ lại mình đã được giải cứu khỏi bàn tay kẻ thù như thế nào và chiếm được công chúa là đã đạt được tâm nguyện, suy xét kỹ đến công đức của Bồ-tát, vua hân hoan diễn tả cho Senaka nghe những công đức ấy của bậc Trí giả qua vần kệ sau:

155. *Quốc sư hồi, Se-na-ka,
Sống cùng người trí thật là lạc hoan !
Như Chim thoát khỏi lồng giam,
Như con cá thoát lưới càng vui thay,
Ma-sa-dha cứu ta đây
Khi ta còn ở trong tay quân thù.*

Senaka ngâm kệ khác đáp lời vua, vừa tán dương bậc trí giả:

156. *Muôn tâu Chúa thượng, chúng ta,
Sống cùng người trí thật lạc hoan!
Như chim thoát khỏi lồng giam,
Như con cá thoát lưới càng vui thay.
Ma-sa-dha cứu ta đây,
Khi ta còn ở trong tay quân thù.*

Lúc ấy vua Vedeha đã qua sông cách chừng một dặm. Ông thấy ngôi làng mà Bò-tát đã dựng sẵn, quân hầu do Bò-tát giao nhiệm vụ tại đó cung cấp voi ngựa và các phương tiện chuyên chở khác, rồi dâng thức ăn uống. Vua giao lại những voi ngựa chuyên chở nào đã mệt mỏi rồi nhận thứ khác và đi đến làng kế cận, cứ thế ông vượt qua cuộc hành trình dài trăm dặm đường và sáng hôm sau ông đến Mithilà.

Còn Bò-tát khi đi đến cổng địa đạo, rút kiếm đeo trên vai ra đem giấu trong cát, rồi ngài trở vào địa đạo đi đến kinh thành, tắm gội nước thơm, ăn uống cao lương mỹ vị xong, nghỉ ngơi trên bảo tọa, sung sướng nghĩ rằng tâm nguyện của ngài đã thành đạt. Khi đêm tàn, vua Cùlani ra lệnh quân sĩ vào kinh thành.

*

Bậc Đạo Sư giải thích việc này như sau:

157. *Hoàng đế Cù-la-ni đại cường,
Đã canh giữ kỹ suốt đêm trường,
Rạng đông vừa đến thành U-pak,
Đang ngự trên lưng của tượng vương.*

158. *Mãnh tượng sáu mươi tuổi đã già,
Đại vương hùng dũng Pañ-cà-la,
Quân trang vũ khí toàn châu báu,
Cung nắm trong tay cất tiếng ra:*

Sau đó vua miêu tả chúng đủ loại:

159. - *Truyền lệnh đại quân tề tựu ngay,
Lên voi vệ sĩ chiến xa này,
Các người thiện xạ và cung thủ,
Tất cả cùng nhau tụ họp đây.*

Bấy giờ vua ra lệnh họ bắt sông vua Vedeha:

160. Đưa hết các voi chiến có ngà,
Sáu mươi tuổi thọ, dẫm tan ra,
Kinh thành mới dựng cao sang ấy,
Do chính Đại vương Vi-đế-ha.

161. Hãy bắn tên ra mọi phía này,
Từ bao cung nọ, dẫm tên bay,
Như răng bò nghé, đầu tên nhọn,
Đâm thủng tận xương bọn chúng ngay.

162. Anh hùng tiến tới, giáp bào mang,
Vũ khí cầm tay khéo điếm trang,
Dững mãnh can trường và tự nguyện,
Sẵn sàng đối diện với voi đàn.

163. Các gương giáo được tẩm dầu trong,
Đầu nhọn lung linh tựa lửa hồng,
Lấp lánh như chùm sao hội tụ,
Cả trăm tinh tú giữa hư không.

164. Khi các anh hùng ấy tấn công,
Mang bào giáp, vũ khí hiên ngang,
Không hề tháo chạy bao giờ cả,
Như vậy làm sao Vi-đế vương,
Có thể tìm đường nào tẩu thoát,
Cho dù bay lượn tựa chim muông?

165. Ba vạn chín ngàn chiến sĩ ta,
Ta chưa từng thấy thế bao giờ,
Toàn quân được chọn rất tinh nhuệ,
Tất cả hùng quân của nước nhà.

166-167. Hãy nhìn voi mạnh đủ đôi ngà,
Tô điếm cân đai đẹp mắt ta,
Tuổi thọ sáu mươi, lưng ngất ngưỡng,
Các vương tử rục rờ, xa hoa,
Trang hoàng lộng lẫy bao xiêm áo,
Như các Thiên thần Nan-da-na.

168. Gươm màu cá bạc tẩm dầu trơn,
Lấp lánh anh hùng, nắm vững vàng,
Bén nhọn, sáng ngời, hoàn hảo quá,
Được làm bằng thép luyện nhiều lần.

169-170. *Guom mạnh, do bao dững sĩ cầm,
Những người chiến đấu mãi không ngừng,
Kim hoàn vàng ánh, đai màu đỏ,
Guom sáng lung linh lúc vẫy vùng,
Như chớp lòe trong mây xám ngắt.
Anh hùng mang giáp vẫy cờ tung,
Có tài dùng kiếm và khiên mộc,
Nắm chặt chuôi guom, thiện chiến quân.*

171. *Bị vây bởi chiến sĩ anh hùng,
Như vẩy trên lưng voi tấn công,
Ngươi chẳng có nơi nào tẩu thoát,
Ta không thấy một lực oai thần,
Giúp ngươi trở lại kinh thành cũ,
Ở tại Mi-thi-là, biết chẳng?*

Vua này hăm dọa vua Vedeha như vậy, nghĩ rằng sẽ bắt được vua kia lúc ấy ngay tại chỗ, nên thúc voi đi nhanh hơn, ban lệnh quân sĩ bắt được là đánh và giết đi. Vua Cùlani tiến vào thành Upakari như dòng thác lũ.

Lúc ấy các thám tử của bậc Đại Sĩ nghĩ thầm: "Ai biết được chuyện gì sẽ xảy ra?". Và đám hầu cận xúm xít quanh ngài. Ngay lúc này Bô-tát đứng dậy khỏi tọa sàng, quân hầu giúp ngài tắm rửa xong, ngài dùng điếm tâm rồi mặc xiêm y kasi trị giá cả trăm đồng tiền vàng, hong y khoác lên, bên vai, mang gậy biểu thị tước vị của ngài có gắn bảy bảo vật, đôi hài vàng mang ở chân, phe phẩy quạt sơn ngưu như một vị Thiên thần được trang hoàng rực rỡ, bước lên thượng lầu mở cửa sổ, xuất hiện trước vua Cùlani, đi đi lại lại với dáng điệu uy nghi của một vị Thiên chủ.

Còn vua Cùlani trông thấy dung sắc của ngài, không thể nào giữ được lòng bình thản, mà vội lao lên mình voi, tưởng rằng có thể bắt được ngài ngay lúc đó. Bậc Trí giả nghĩ thầm: "Vua ấy vội đến chỗ kia vì tưởng vua Vedeha sẽ bị bắt, mà không biết rằng chính các hoàng tử, công chúa đã bị bắt, còn Đại vương ta đã đi rồi. Ta sẽ xuất đầu lộ diện như một tấm gương vàng chói và nói chuyện với vua này". Thế là đứng ở cửa sổ, ngài thốt lên những lời này với giọng ngọt ngào như mật:

172-173. *Sao ngài thúc giục mãi con voi,
Ngài đến với khuôn mặt thật tươi,
Ngài nghĩ là ngài tròn ước muốn,
Ném cung ấy xuống, ném tên thôi.
Cởi ngay bào giáp kia ngài sáng,
Cùng với san hô, các ngọc trai.*

Khi vua nghe lời ấy của ngài, ông nghĩ thầm: "Tên nông dân kia đang chế nhạo ta, hôm nay ta sẽ chứng kiến điều cần làm cho gã ấy". Rồi ông nói giọng hăm dọa:

174. *Trông ngươi có dáng điệu vui tươi,
Ngươi nói lời ra với nụ cười,*

*Giờ chết của người nay sắp đến,
Cho nên vẻ đẹp hiện ra ngoài!*

Khi hai vị đang nói chuyện như trên, đám quân sĩ chú ý đến hảo tướng của bậc Đại Sĩ, liền bảo nhau:

- Đại vương đang đàm đạo với bậc Trí giả Mahosadha. Các ngài đang bàn luận gì đây? Ta thử nghe xem sao.

Rồi họ đến gần vua, nhưng bậc Trí giả khi nghe vua nói xong, liền đáp lại:

- Đại vương không biết ta là bậc Trí giả Mahosadha, ta không để Đại vương giết ta đâu. Mưu kế Đại vương đã hỏng, những điều Đại vương cùng Kevatta đã nghĩ trong tâm không xảy ra đâu, mà vừa xảy ra những việc Đại vương chỉ nói đầu môi chót lưỡi.

Rồi ngài giải thích sự việc như sau:

*175. Sấm sét của ngài thật uổng công,
Âm mưu đã hỏng, hỡi Quân vương!
Vua ta khó bắt cho ngài quá,
Như tuấn mã so với ngựa thường!*

*176. Vua ta đã vượt quá sông Hằng,
Vào tối qua cùng các cận thần,
Ngài sẽ giống như con quạ nợ,
Cổ công săn bắt thiên nga vương!*

Một lần nữa, như con sư tử giương bờm dũng mãnh, ngài phát họa một ảnh dụ qua các lời sau:

*177. Chó rừng đang ở giữa đêm trường,
Nhìn thấy hoa cây phượng đỏ hồng,
Cứ tưởng hoa kia là miếng thịt,
Súc sinh hạ liệt hợp từng đàn.*

*178. Khi các canh khuya ấy đã qua,
Mặt trời đã xuất hiện dần ra,
Chó nhìn cây phượng đầy hoa nở,
Thất vọng, súc sinh thật xấu xa!*

*179. Hỡi Đại vương, cũng giống các vua,
Đã bao vây chúa Vi-đề-ha,
Sẽ tan hy vọng và đi mất,
Như lũ chó rừng tránh phượng hoa!*

Khi vua nghe những lời lẽ can trường như vậy, nghĩ thầm: "Tên nông dân này nói năng thật bạo dạn, chắc chắn vua Vedeha đã trốn thoát".

Vua liền nổi cơn thịnh nộ, nghĩ thầm: "Xưa kia vì tên nông dân này mà ta chẳng còn mảnh vải che thân, nay cũng vì gã mà kẻ thù đã làm hại ta quá nhiều, ta phải trả thù gã cả hai chuyện mới được". Vua liền ban lệnh như sau:

180. *Cắt hết tay chân, tai mũi ra,
Vi tên kia thả Vi-đề-ha,
Kẻ thù đã thoát tay ta đó,
Xẻo thịt, đem chiên nấu chín mà,
Vi tên kia thả Vi-đề chúa,
Kẻ thù đã thoát khỏi tay ta !*

181. *Như tấm da trâu trải đất bằng,
Hoặc da sư, hổ được đem căng,
Bằng cây cọc, vậy ta mong muốn,
Căng nọc nó và lấy giáo đâm,
Vi nó thả Vi-đề chúa tể,
Kẻ thù ta thoát khỏi giam cầm!*

Nghe vậy bậc Đại Sĩ mỉm cười nghĩ thầm: "Vua này không biết là hoàng hậu và hoàng gia đã được ta chở về Mithilà rồi, nên mới ra lệnh bắt ta như vậy. Nhưng trong cơn thịnh nộ, vua ấy có thể lấy cung tên đâm xuyên thân ta, hay làm một chuyện gì đó cho hả dạ, vậy ta phải làm cho vua ấy hoảng hốt đau buồn, rồi ngất xỉu trên lưng voi khi ta kể chuyện cho vua nghe mới được". Ngài liền nói:

182. *Nếu chặt tay chân, tai mũi ta,
Vi-đề chúa sẽ chặt Can-da,
Can-di, hoàng hậu Nan-dà nữa,
Công chúa cùng hoàng tử cả nhà!*

183. *Nếu xẻo ta rồi xiên thịt ta,
Vi-đề chúa sẽ xẻo Canda
Can-di, hoàng hậu Nandà nữa,
Công chúa và hoàng tử cả nhà!*

184. *Nếu đóng cọc ta, đâm giáo ta,
Vi-đề sẽ đóng cọc Can-da,
Can-di, hoàng hậu Nan-dà nữa,
Công chúa và hoàng tử cả nhà!*

185. *Vậy việc kia đã được mật bàn,
Giữa ta và chính Vi-đề vương,
Giống như tấm chắn bằng da thuộc,
Dày một trăm tầng được khéo làm,
Bởi các thợ da, là vật dụng,
Đề phòng tên nọ bắn xuyên ngang.*

186. *Ta mang hạnh phúc, tránh đau buồn,*

*Cho chúa Vi-đê-ha vẻ vang,
Ta thoát âm mưu ngài dự tính,
Như khiên tránh khỏi mũi tên đâm.*

Nghe thế, vua nghĩ thầm: "Tên nông dân này nói gì thế, nếu ta làm gì gã thì vua Vedehe cũng sẽ làm thế cho gia quyến ta ư? Gã chẳng biết ta đã cho canh phòng thê tử ta rất cẩn mật, nên cứ dọa ta như thế vì sợ chết ngay đây, ta không tin lời gã nói đâu".

Bậc Đại Sĩ đoán biết rằng vua tướng ngài nói thế vì sợ chết, nên ngài quyết định giải thích rõ. Ngài nói:

*187. Đại vương xin hãy bước vào trong,
Các nội cung đều đã trống không:
Hoàng hậu, hoàng nhi, hoàng thái hậu,
Thầy đều được dẫn xuống đường hầm.
Chiến vương hỡi! họ được giao phó,
Vi-đê vương giám sát hộ phòng.*

Lúc ấy vua nghĩ thầm: "Bậc Trí giả này nói có vẻ chắc chắn, ta đã nghe đêm qua bên sông Hằng có giọng của hoàng hậu Nandà, bậc Trí giả này thật là tài tình, chắc đang nói sự thật đây". Vua thốt nhiên đau khổ ghê gớm, nhưng cố thu hết can đảm giấu nỗi buồn phiền, phán bảo thị vệ đi điều tra tin tức và ngâm bài kệ này:

*188. Mau bước vào trong các nội cung,
Xem lời tên nọ đúng hay không?*

Tên thị giả cùng quân hầu đi ra mở cửa cung bước vào, ở đó toàn kẻ tay chân bị trói, nhét giẻ vào mồm, treo trên cọc, gã thấy quân canh hậu cung, những tên lùn, gù lưng đều thế, cả chén bát đồ vỡ vung vãi khắp nơi, cùng với thức ăn uống, cửa kho tàng đều bị mở tung, kho đã bị cướp phá sạch, các phòng ngủ mở toang cửa, bầy quạ bay qua cửa sổ mở vào trong, chẳng khác nào một làng bỏ hoang hay bãi tha ma.

Gã thấy cung điện trong cảnh tiêu điều ấy, liền báo tin cho vua:

*189. Ma-ho-sad nói đúng, Minh quân,
Nội điện hoàng cung đã trống không,
Như một làng bên bờ bến nước,
Được bầy quạ trú ẩn nương thân.*

Vua run rẩy buồn rầu sợ mất các người thân yêu, liền nói:

- Ta gặp nỗi đau buồn này cũng do gã nông dân kia.

Rồi giống như con rắn bị đánh một gậy, ông hết sức phẫn nộ với Bò-tát. Khi bậc Đại Sĩ thấy dáng điệu của vua như vậy, ngài nghĩ thầm: "Nhà vua này đang được đại vinh hiển, nếu trong cơn thịnh nộ liền nói: Ta phải làm gì trước những việc như thế? Vì lòng kiêu mạn của chiến sĩ, vua ấy có thể làm hại ta. Giả sử ta tả sắc đẹp của hoàng hậu Nandà cho vua nghe, làm như thế ông chưa từng

gặp được hoàng hậu, ông sẽ thương nhớ bà và hiểu rằng ông sẽ không bao giờ thấy lại được nữ báu ấy nếu giết ta đi. Như vậy vì thương yêu hoàng hậu, vua sẽ không làm hại ta nữa".

Thế là đứng an toàn trên thượng lầu, ngài khoát cánh tay sắc vàng óng từ dưới vạt hồng y của ngài lên và chỉ về hướng hoàng hậu đã ra đi, ngài tả dung sắc của hoàng hậu như vậy: